

Халық банк пен Қазком активтерін қоса алғандағы көрсеткіштен 1,8 пайызға артық. Актив көлемі бойынша екінші орын – Сбербанкке тиесілі. 2019 жыл басында қаржы ұйымының активтері 1,89 трлн теңгені немесе ЕДБ жиынтық активінің 7,5 пайызын құрады. 2018 жылдың осы кезеңімен салыстырғанда, өсім 8,3 пайызды құрады.

Елдегі банктердің саны қысқарған соң, үздік үштікке Forte Bank кірді. Қаржы институтының активтері соңғы бір жылда 18,1 пайызға, яғни 1,78 трлн теңгеге дейін өсіп, бүкіл ЕДБ активтерінің 7 пайызын құрады [3]

Кесте 1.

ҚР үшін банк секторының экономикадағы рөлі

Көрсеткіштің атауы	01.01.2019	01.01.2020
ЖІӨ млрд теңге	61 819,5*	67 668,4**
Активтердің ЖІӨ-ге қатынасы,%	40,8%	39,6%
Несие портфелінің ЖІӨ-ге қатынасы,%	22,3%	21,8%
Клиенттер салымдарының ЖІӨ-ге қатынасы,%	27,6%	26,6%
Қаражат бөлігінішікі активтерге орналастыру коэффициенті	1,019	1,03

Кестеден көріп отырғанымыздай, бір жыл ішінде едәуір өзгерістер орын алған. Аталған жыл аралығында ЖІӨ деңгейі ұлғайып, қалған ЖІӨ қатынастары 1%-ға төмендеген. Осы арқылы ел экономикасы, елдің ЖІӨ үшін банктердің алар орны ерекше екенін байқаймыз. Әйткенмен, 2020 жылғы көрсеткіштер 2019 жылғы көрсеткіштермен салыстырғанда төмендей түскен. [3]

Жалпы елімізде қазіргі кездегі қызметтерін ескере келе, оны әрі қарай дамыту мақсатында келесі міндеттер ұсынылады:

- Несиелердің аймақтар бойынша берілуінде, әрбір өңір бойынша жеке және заңды тұлғалардың табысына қарай пайыздық сыйақы мөлшерлемесін бекіту;
- Экономика салалары бойынша берілетін несиелердің үлесінде өндіріс саласына берілетін несиелер түрлерін ынталандыру шараларын қолға алу;
- Несие портфелінің сапасын жақсарту үшін несиелеу процесіне сақтандыру компанияларын белсенді қатыстыру;
- Банктердің несиелер саясатын жетілдіру арқылы несиелер қолжетімділігімен қамтамасыз ету қажет.

Қорытындылай келе, банк- коммерциялық ұйым, ақша нарығында операциялар жүргізеді және алдына қоятын мақсаты - пайда табу болып табылады. Экономика нарығында банктердің алар орны зор. Жалпы, банктің реформаны жүргізу қажеттілігін келесілермен түсіндіруге болады: шаруашылық органдардың арасында төлемдер мен есеп айырысуды жүргізуде бұрынғы жүйенің қабілетсіз болуы; банктерде мерзімі өткен қарыздардың зиянды мемлекеттік кәсіпорындардың есебінен көбеюі; қаржы ресурстарының дұрыс бөлінбеуі. Қазақстандықтар үшін қазіргі кезде банктердің тиімді қызмет жасауы - қолайлы, әрі пайдалы деп білемін.

Әдебиеттер:

1. «Ақша, несиелер, банктер» оқулық. Әл-Араби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті. Алматы, 2018 ж.
2. Коммерциялық банктер. С. Искендірова, Г. А. Рахимова. Қарағанды, 2014 ж.
3. ҚР банк секторының ағымдағы жағдайы. ҚР Ұлттық Банкі. Алматы 2020, www.nationalbank.kz

Әнет Б.Е., Тәңірберген С.С., 3 курс (академик Е.А.Бөкетов атындағы ҚарУ)
Ғылыми жетекші – э.ғ.м., аға оқытушы Артақшинова В.С.

МЕМЛЕКЕТТІК АҚША - НЕСИЕЛІК РЕТТЕУ ЖӘНЕ ТИІСТІ ӘДІСТЕР МЕН ҚҰРАЛДАРДЫҢ КӨМЕГІМЕН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ЖОЛДАРЫ

Ақша-несиелік реттеудің Орталық банк тұрғысынан негізгі объектісі болып экономикадағы қолма-қол және қолма-қолсыз ақша массасы болып табылады. Орталық банк ақша айналымының көлемі мен құрылымын реттеуді екінші деңгейлі банктік мекемелер операцияларын басқару, тиісті әдістер мен құралдардың көмегімен несиелік-депозиттік эмиссия шарттарын анықтау жолымен

жүзеге асырады. Орталық банк банктік қызметтің мақсаттары мен басымдылықтарын таңдайды, тиісті әдістер мен құралдарды таңдаудан тұратын ақша-несиелік саясаттың тиісті стратегиясы мен тактикасын әзірлейді.

"Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі туралы" Заңға сәйкес Қазақстан Республикасындағы орталық банк Ұлттық Банк болып табылады және Қазақстан Республикасы банк жүйесінің жоғарғы (бірінші) деңгейін білдіреді. Қазақстан Ұлттық Банкі өз құзыреті шегінде басқа елдердің орталық банктерімен және банктерімен қарым-қатынастарда, халықаралық банктерде және өзге де қаржы-кредит ұйымдарында Қазақстан Республикасының мүдделерін білдіреді. [1]

2019 жылы Ұлттық Банктің ақша-несие саясаты инфляциялық таргеттеу қағидаттарына сәйкес жүргізілді. Негізгі күш-жігер инфляцияны белгіленген нысаналы бағдардың 4-6% шегінде ұстап тұруға бағытталды.

2019 жылғы 26 наурызда халықтың әл-ауқаты мен өмір сүру деңгейінің өсуін қолдау үшін Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Ұлттық Банктің тиімді өзара іс-қимылды қамтамасыз ету мақсатында әзірленген Макроэкономикалық саясат шараларын үйлестіру туралы 2019 жылға арналған келісімге қол қойылды.

Инфляция бойынша мақсаттар нақтыланды. 2019-2021 жылдарға инфляция бойынша нысаналы дәліз 2022 жылдан бастап орта мерзімді 4% нысанасына кейіннен ауыса отырып, 4-6% деңгейінде белгіленді.

Ұлттық Банк базалық мөлшерлемені белгілеу арқылы нысаналы бағдарға қол жеткізуді қамтамасыз етті. Базалық мөлшерлеменің пайыздық дәлізі жыл бойы өзгеріссіз қалды және +/- 1 пайыздық тармақты құрады.

2019 жыл ішіндегі инфляция серпіні бірқалыпты қалыптаса алмады, бұл базалық мөлшерлеменің серпіні мен ақша-несие саясатының бағытын айқындады.

2019 жылғы 14 қаңтар мен 4 наурызда базалық мөлшерлеме 9,25% деңгейінде сақталды. Қабылданған шешімдер ақша-кредит жағдайларының бейтарап сипатын сақтауға ықпал етті және инфляция аясын арттырудың сақталып отырған, оның ішінде инфляцияның құрамдас бөліктері серпінінің теңгерімсіздігіне байланысты тәуекелдерге негізделді.

2019 жылғы сәуірде Ұлттық Банк базалық мөлшерлеменің деңгейін 9,25%-дан 9,00%-ға дейін төмендетті. Бұл шешім нақты инфляцияның бәсеңдеуіне, инфляциялық күтулердің тұрақты деңгейіне, негізгі сауда әріптес елдерінде инфляцияның бәсеңдеуін күтуге және әлемдік шикізат нарықтарындағы оң үрдістерге байланысты болды. [2]

Қазақстан Ұлттық Банкі оған заң жүзінде бекітілген құралдардың көмегімен ақша-кредит саясатын жүргізеді. "Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі туралы" заңда Ұлттық банктің ақша-кредит саясатының негізгі құралдары мен әдістері:

- ✓ қарыздар беру;
- ✓ депозиттерді қабылдау;
- ✓ валюталық интервенция;
- ✓ Қазақстан Ұлттық Банкінің қысқа мерзімді ноталарын шығару;
- ✓ мемлекеттік және басқа да бағалы қағаздарды, оның ішінде кері сатып алу құқығымен сатып алу және сату;
- ✓ коммерциялық вексельдерді қайта есептеу;
- ✓ Қазақстан Ұлттық Банкі Басқармасының шешімі бойынша басқа да операциялар.

Қорыта келе, валюталық реттеу дегеніміз-ұлттық валюта мен маңызды шетел валюталарының арақатынасын, Ел ішіндегі шетел валютасының айналым тәртібін, халықаралық есеп айырысуларды жүзеге асыруды және нәтижесінде инфляция деңгейі мен динамикасына әсер етуді белгілеу мақсатында мемлекеттік органдар жүзеге асыратын заңнамалық нормалар мен экономикалық шаралар жүйесі. Сондықтан, мемлекеттік реттеудің мақсаты, біріншіден, ұлттық валюта бағамының тұрақтылығы, күрт өзгерістер мен секірулерге жол бермеу, екіншіден, валюталық шектеулерді еңсеру және валюта айырбастауға көшу, үшіншіден, валюталық операцияларды ырықтандыру болып табылады. [3]

Әдебиеттер:

1. <https://melimde.com/ekonimkani-asha-nesielik-retteu.html?page=4>
2. Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің жылдық есебі [Электронды ресурс] // URL: www.nationalbank.kz
3. Ильяс А.А. Денежно-кредитная политика: Учебное пособие. - 2-е изд., стереотип. - Алматы: НИЦ КОУ, 2009. - 116 с.